

"Ο Μ. Καραγάτσης, ένας "βέρος" Θεσσαλός "

Είμαι εξ' αρχής υποχρεωμένος να δηλώσω ότι ο τίτλος της εργασίας αυτής ανήκει στο Ι.Μ. Παναγιωτόπουλο, ο οποίος κατατάσσει τον Καραγάτση ανάμεσα στους σημαντικότερους πεζογράφους της γενιάς του '30.¹

Ο Καραγάτσης είχε ιδιαίτερη σχέση με τη Θεσσαλία, τη Λάρισα αλλά και τη Ραψάνη - στην οποία πέρασε πέντε καλοκαίρια της ήβης του, όπως μας το έγγραψε και ο ίδιος² - και η σχέση αυτή αποκτά ιδιαίτερη σημασία αφού μας δείχνει τις πνευματικές του καταβολές. Η φωνή του τόπου του, μιλούσε πάντα μέσα του, παρά το γεγονός ότι ο Καραγάτσης υπήρξε ένας κοσμοπολίτης συγγραφέας³.

Τα κοσμοπολίτικα στοιχεία που εντοπίζονται κυρίως στα μυθιστορήματά του δίνουν στο έργο του μιαν άλλη πνοή που ξεφεύγει τελείως από το ηθογραφικό διήγημα που κυριαρχούσε μέχρι τότε στην Ελλάδα. Αρέσκεται π.χ. να χρησιμοποιεί ως ήρωες των μυθιστορημάτων του ρώσους πρόσφυγες στην Ελλάδα, ιδιαίτερα προσαρμοσμένους στο μεσογειακό περιβάλλον⁴. Στο μυθιστόρημά του "**Ο συνταγματάρχης Λιάπκιν**" - το οποίο και προκάλεσε αίσθηση, όταν εκδόθηκε το 1933, - μας αφηγείται τις περιπέτειες ενός αξιωματικού του ρωσικού στρατού που κατάφερε να διοριστεί στη Λάρισα επιστάτης του σταθμού επιβητόρων της Γεωργικής σχολής. Οι περιπέτειές του στη Λάρισα, η αντοχή του και η αξιοπρέπειά του προκαλούν τότε την έκπληξη, τότε το θαυμασμό και τότε τον τρόμο.⁵

Στο άλλο μεγάλο μυθιστόρημά του "**Γιούγκερμαν**" (1938) και "**Τα στερνά του Γιούγκερμαν**" (1941) μας αφηγείται τη δράση ενός ήλαρχου του ρωσικού στρατού, που εγκλιματίζεται πλήρως στην ελληνική πραγματικότητα του μεσοπολέμου.

Στο έργο του "**Η μεγάλη Χίμαιρα**" (1953) πάλι ο Καραγάτσης καταπιάνεται με ένα γυναικείο χαρακτήρα και τον αναλύει. Είναι η

1. Βλ. Ι.Μ. Παναγιωτόπουλου, *Επιστροφή στον Καραγάτση*, Τετράδια "Ευθύνης" 14, Αθήνα 1981, σελ. 10.

2. Βλ. Μ. Καραγάτση, *Η Ελληνική επαρχία: Θεσσαλία*, εφ. Καθημερινή, 15 έως 19 Μαΐου 1938.

3. Βλ. Ι.Μ. Παναγιωτόπουλου, *ύ.π.π.* σελ. 10.

4. Βλ. Mario Vitti, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Αθήνα, 1987, σελ. 377.

5. Βλ. Πέτρου Χάρη, *Πρώτα σταθερά βήματα (πέντε βιβλία του Καραγάτση)*, Νέα Εστία, τ. 70ος, τεύχος 823, Αθήνα 1961 σελ. 1377.

* ΘΑΝΑΣΗΣ ΔΟΥΜΑΚΗΣ: Γεννήθηκε στη Ραψάνη, ζει στη Λάρισα. Σπούδασε Φιλολογία. Είναι διευθυντής του 8ου ενιαίου Λυκείου Λάρισας και πρόεδρος Μορφωτικού Συλλόγου Ραψάνης. Το άρθρο αυτό το παρουσίασε στην Ημερίδα για τον Μ. Καραγάτση, στη Ραψάνη, τον Αύγουστο του 2004.

ιστορία της Μαρίνας, μιας νεαρής γαλλίδας με κλασική παιδεία, η οποία ερωτεύεται, παντρεύεται και ακολουθεί τον άντρα της στη Σύρο, στο πατρικό σπίτι της Επισκοπής. Κι εδώ το πρόσωπο είναι ξενόφερτο που προσπαθεί να προσαρμοστεί στην ελληνική κοινωνία του μεσοπολέμου, χωρίς όμως αποτέλεσμα.

Στο μυθιστόρημα αυτό ωστόσο, περισσότερο από οποιοδήποτε άλλο, αντιπαραβάλλονται: ο κόσμος του βορρά με τον κόσμο του νότου, η ορθολογική θεωρία της δύσης με το μυστικισμό της ανατολής, η πρακτική αντίληψη για τη ζωή των δυτικών με τη μεταφυσική αγωνία των ανθρώπων της ανατολής.

Στο έργο αυτό εξάλλου γίνεται σαφές ότι ο Καραγάτσης πέραν του κοσμοπολιτισμού του χαρακτηρίζεται από την έντονη τάση να διεισδύει σε βάθος και να φθάνει στα έγκατα της ανθρώπινης ψυχής, μια τάση που μπορεί να συσχετισθεί με τις έρευνες του Freud ή ακόμη το μυθιστορηματικό έργο του Ντοστογιέφσκι. Όπως γράφει και ο Ι.Μ. Παναγιωτόπουλος "στο βάθος ο Καραγάτσης είναι ένας "ηθολόγος" που δε μπορεί να υποφέρει την αδικία, την παλιανθρωπιά, τον εξευτελισμό του ανθρώπου. Είναι ο συγγραφέας που αναζητά την αλήθεια, όσο ωμή, όσο μικρή και απαράδεκτη και αν είναι".⁶

Ένα ακόμη πρόσωπο, ο Μίχαλος Ρούσης, πρόσωπο φανταστικό, παρμένο όμως από την ελληνική ιστορία, που δρα και κινείται στην επανάσταση του 1821, αλλά και στη μετέπειτα εποχή, είναι ο κεντρικός ήρωας μιας τριλογίας: "ο Κοτζιάμπασης του Καστρόπυργου" (1944), "Αίμα χαμένο και κερδισμένο" (1947), "Τα στερνά του Μίχαλου" (1949) που το παρακολουθεί από την ελληνική επανάσταση ως τα χρόνια του πολιτικού φατριασμού κατά τη βασιλεία του Όθωνα και το οποίο δεν του χρησιμεύει παρά να ανατρέψει τις παραδοσιακές εθνικιστικές αξίες και να απομυθοποιήσει τα ιδεώδη που τις ενέπνευσαν.⁷

Ο Καραγάτσης είναι κυρίως μυθιστοριογράφος, ωστόσο πολλή σημαντική θέση στο όλο πεζογραφικό του έργο έχουν και τα διηγήματά του που τα συνθέτουν οι συλλογές: "Το συναξάρι των αμαρτωλών", "Η λιτανεία των ασεβών", "Νυχτερινή ιστορία", "Το μεγάλο συναξάρι", "Η μεγάλη λιτανεία" κ.ά.

Με λαμπρή ποικιλία θεμάτων, με ιστόρηση διαφόρων γεγονότων, με σκιαγράφηση πλήθους προσώπων, με φαντασία πολλές φορές αχαλίνωτη, είναι συνθεμένο το διηγηματογραφικό του έργο.

Η περιγραφή της φύσης και ιδιαίτερα της θεσσαλικής είναι στη διήγησή

6. Βλ. Ι.Μ.Παναγιωτόπουλου, *όπ.π.*, σελ. 12.

7. Βλ. Mario Vitti, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Αθήνα, 1987, σελ. 378.

του δυνατή, ποιητική και μορφοπλαστική.⁸

Αν ο κοσμοπολιτισμός που αναφέραμε προηγουμένως χαρακτηρίζει το μυθιστορηματικό έργο του Καραγάτση, η άλλη πλευρά της προσωπικότητάς του, που τον συνδέει στενά με τον τόπο του, χαρακτηρίζει κυρίως τα διηγήματά του. Σ' αυτά ο συγγραφέας περιγράφει με χαρακτηριστική άνεση τη θεσσαλική γη, τους κάμπους και τα βουνά, τον Όλυμπο και τον Κίσαβο. Οι μυρουδιές της γης, των δέντρων, των λουλουδιών, των νερών της θάλασσας και των λιμνών, αλλά και των ποταμών επιδρούν ερεθιστικά στους ήρωές του⁹.

Παρά το γεγονός ότι το διηγηματογραφικό έργο του Καραγάτση σκιάζεται από το μυθιστορηματικό, εντούτοις ορισμένα από τα διηγήματά του, δοσμένα κυρίως με τη μορφή της νουβέλας προκαλούν όντως εντύπωση. Σ' ένα από αυτά, "Το Μπουρίνι" ο συγγραφέας προσπαθεί να ζωντανέψει τη σκληρή ζωή των κολίγων του θεσσαλικού κάμπου στο τσιφλίκι του Πήτερ Χατζηθωμά, στο Κιριλάρ. Ο Νάσος, ο νεαρός ήρωας του διηγήματος, γιός κολίγα του μεγάλου τσιφλικιού δε θα διστάσει να αντιπαχθεί στην άδικη συμπεριφορά του Χατζηθωμά απέναντι στην οικογένειά του και θα προβεί σε μια απονενομημένη ενέργεια, θα επιχειρήσει δηλαδή να σκοτώσει τον άδικο αφέντη του. Δε θα τα καταφέρει, απεναντίας μάλιστα θα θεωρηθεί ύποπτος για φόνο της γαλλίδας συντρόφου του Χατζηθωμά για τον οποίο φόνο ο πραγματικός δολοφόνος είναι ο ίδιος ο αφέντης.

Η αφήγηση των γεγονότων, η πλοκή, η σκιαγράφηση των χαρακτήρων, αλλά και τα πραγματικά περιστατικά που σχετίζονται με τη ζωή των κολίγων στα τσιφλίκια του θεσσαλικού κάμπου, δημιουργούν την κατάλληλη ατμόσφαιρα και προκαλούν αμείωτο το ενδιαφέρον του αναγνώστη. Από το άλλο μέρος εξέχουσα θέση κατέχει η διεξοδική περιγραφή της φύσης στο θεσσαλικό κάμπο, ενώ ο εσωτερικός μονόλογος διευρύνει την αφήγηση με τις αναχρονίες που δημιουργεί. Με την τεχνική αυτή μύριες σκέψεις του ήρωα μετακινούνται μπρος πίσω.

"... Μα ο Πήτερ Χατζηθωμάς ήταν πιότερο νευριασμένος απ' όλους. Η περσινή σοδειά δεν πήγε διόλου καλά. Ζήτημα αν πήρε τρία στα εκατό από τα χρήματα που 'δωσε ν' αγοράσει το Κιριλάρ. Αν και φέτος παν έτσι τα πράγματα, για ποιο λόγο να βολοδέρνει σε τούτον τον καταραμένο κάμπο; Θα το πούλαγε το βρωμοτσιφλίκι. Θα τοποθετούσε κάπου καλύτερα τα κεφάλαιά του. Γιατί είχε ανάγκη από λεφτά σαν άνθρωπος αρχοντομαθημένος που ήταν..... όταν η Θεσσαλία έγινε ελληνική, άκουσε θαυμαστές ιστορίες για τα τσιφλίκια και τα κέρδη τους. Στο

8. Βλ. Πέτρου Γλέζου, *Ο Καραγάτσης ως διηγηματογράφος*, "τετράδια ευθύνης", 14, Αθήνα 1981, σελ. 29.

9. Βλ. Πέτρου Γλέζου, *όπ.π.* σελ. 29.

Παρίσι συνάντησε έναν τσιφλικά - τον Κανάβα - που 'τρωγε παρά με ουρά. Αυτός τον κατάφερε ν' αγοράσει το τσιφλίκι με τα παραμύθια και τα χοντρά του λόγια: "Δεν έχεις ούτε έγνοιες, ούτε έξοδα. Αγοράζεις τη γη. Οι κολίγοι την οργώνουν, τη σπέρνουν, τη θερίζουν. Και όταν μαζευτεί το γέννημα στα κιουτσέκια, τους παίρνεις το μισό. Μια καλή σοδειά μπορεί να σου δώσει τριάντα τοις εκατό στα χρήματά σου".¹⁰

Η αναφορά στη Θεσσαλία συνεχίζεται με ένα ακόμη διήγημα, το "Μποχούνστα" από τα ωραιότερα του Καραγάτση. Το έργο θεωρείται μοντέρνο από την άποψη της αφηγηματικής τεχνικής, καθώς συνυπάρχουν το ποιητικό και το χυδαίο, το πραγματικό και το φανταστικό, το εξωτικό και συνηθισμένο.¹¹ Η αφήγηση στη ρεαλιστική της μορφή περιλαμβάνει και την περιγραφή θεσσαλικών οικισμών και συνηθειών του θεσσαλικού κάμπου, ενώ στην εξωτική της άποψη η αναφορά είναι για τις ρωσικές πεδιάδες, περιοχή από όπου κατάγεται και ο ήρωάς της ιστορίας.

Η εμμονή του Καραγάτση στην περιγραφή του θεσσαλικού κάμπου παρατηρείται και στην ταξιδιωτική του εντύπωση που φέρει τον τίτλο: "Η ελληνική επαρχία: Θεσσαλία". Εδώ ξεχωριστή θέση έχουν τα πουλιά του κάμπου, οι κουκουβάγιες, τα λελέκια (πελαργοί), οι κάργες, οι ερωδιοί, οι αγριόπαπιες, η συναυλία των βατράχων, καθώς και η χλωρίδα με τα στεκούμενα νερά, τους καλαμιώνες και τα βούρλα. Ο Καραγάτσης δεν παραλείπει τίποτα από την υπέροχη περιγραφή του και φυσικά ούτε τους ανθρώπους: "Οι θεσσαλοί είναι άνθρωποι ψυχροί, ανέκφραστοι με σκληρό χαρακτήρα, δυνατή προσωπικότητα, απόλυτα ρεαλιστές και ελευθερωμένοι από προλήψεις. Δράμα τιμής είναι άγνωστο στα χώματα της Θεσσαλίας. Ο κάθε σύζυγος, πατέρας, αδελφός κανονίζει τα όποια ζητήματα που δεν αγγίζει ποτέ τα όρια του σκανδάλου και πολύ περισσότερο του εγκλήματος. Και αυτή ακριβώς η συμπεριφορά της αντρικής ψυχολογίας αντανακλάται στην προσωπικότητα της γυναίκας θεσσαλής, που διαμορφώνει χαρακτήρα ανεξάρτητο συνδυασμένο με ψυχική ωριμότητα".¹²

Στην ίδια ταξιδιωτική εντύπωση ο Καραγάτσης θα επιχειρήσει ειδική αναφορά για τα δύο μεγάλα θεσσαλικά βουνά, τον Όλυμπο και τον Κίσαβο. Η περιγραφή του θα συμπεριλάβει και τα χωριά του τριγωνικού κάμπου, το Νυχτερέμι, το Τσάγεζι, το Κομνήνιο Μοναστήρι του Αγίου Δημητρίου και φυσικά τη Ραψάνη. "Ο Όλυμπος είναι μεγάλος. Δε χωράει ούτε σ' εφημερίδα, ούτε σε βιβλίο, ούτε στην ψυχή του ανθρώπου. Όποιος

10. Βλ. Μ. Καραγάτση, *το Μπουρνί (διήγημα)*, από τη συλλογή "το μεγάλο συναξάρι", εκδ. Εστίας, Αθήνα, 1996, σελ. 21.

11. Βλ. Πέτρον Γλέζου, *όπ.π.*, σελ. 31.

12. Βλ. Μ. Καραγάτση, *Η Ελληνική επαρχία: Θεσσαλία*, εφ. Καθημερινή, 15 έως 19 Μαΐου 1938.

είδε τις κορφές του να μουνταίνουν μες στο μούχρωμα της αμφιλύκης, ένωσε στην ψυχή του εκείνο το δέος που γέννησε τους θεούς της Ελλάδας. Ή απλώς τους θεούς.

Μια μονάχα εικόνα ξανάρχεται μ' επιμονή στη μνήμη μου: το ξεκίνημα από τη Ραψάνη για το Νεζερό, πριν ακόμα φέξει. Το παράξενο φως του φεγγαριού που πάει να βασιλέψει. Η αίσθηση πως δίχως να φαίνεται η μέρα πρέπει να κοντεύει. Κι από 'κει η αυγή, πάνω από τη θάλασσα. Ο ουρανός της Ανατολής που στεφανώνεται με ματωμένα κοράλλια, με πορφύρες της Τύρου, με ρουμπίνια, με ανεμώνες. Και στην κορφή του υπέρλαμπρου διαδήματος, ο Αυγερινός, πετράδι μοναδικό. πάλευκο, διάφανο".¹³

Το ίδιο σκηνικό με τις ίδιες εικόνες θα συναντήσουμε σε τέσσερα ακόμη διηγήματα, αν και αποφεύγει καμιά φορά να ονομάσει τους χώρους όπου αναφέρεται. Στο διηγημά του "Ρεστιά" το χωριό στο οποίο εκτυλίσσεται η υπόθεση είναι το Τσάγεζι (Στόμιο). Τούτο μπορεί να το συμπεράνει κανείς από την περιγραφή του όλου σκηνικού, το οποίο συνθέτουν τα δύο βουνά, ο Πηνειός και ο Άθως, που στέκει απέναντι μεγαλοπρεπής.

Στο διηγημά του "Το Αρχοντικό" η υπόθεση αναφέρεται στον Πυργετό (ρητά κατονομάζεται) και ο συγγραφέας μέσα από την εξέλιξη της υπόθεσης βρίσκει πάντα την ευκαιρία να αναφερθεί στον ξεπεσμό της τάξης των μεγαλοϊδιοκτητών της περιοχής.

Αφήνω τελευταία δύο ακόμη διηγήματα του Καραγάτση τα οποία αναφέρονται στη Ραψάνη. Στη "Νυχτερινή ιστορία" τίτλο που φέρει και ολόκληρη η συλλογή διηγημάτων, η Ραψάνη δεν κατονομάζεται. Το χωριό είναι η Πτελέα (κοινώς Καραγάτσι), αλλά όλα τα στοιχεία οδηγούν στη Ραψάνη. Τα γύρω βουνά, ο Όλυμπος και ο Κίσαβος, ο Πηνειός και ο Άθως πάλι, που διακρίνονται στο βάθος, τα τοπωνύμια, η πλατεία της Ιτιάς και ο Άϊ-Θανάσης, οδηγούν στην όμορφη κωμόπολη.

Η υπόθεση του διηγήματος έχει να κάμει με τη ρεαλιστική περιγραφή της κοινότητας, την κοινωνική της οργάνωση, αλλά και τις αντιλήψεις - ταμπού σε θέματα ηθικής. Ο μικρόκοσμος της Ραψάνης δε θα ήταν διατεθειμένος να δικαιολογήσει π.χ. τη γέννηση ενός νόθου τέκνου. Όταν όμως δημιουργηθεί το πρόβλημα, την αντιμετώπισή του θα αναλάβει μιά ομάδα νέων ανθρώπων με πιο σύγχρονες αντιλήψεις, την οποία αποτελούν η ηγεσία του χωριού και ανάμεσα σ' αυτούς ο γιός του Προέδρου της Κοινότητας.

Πέραν αυτού η "Νυχτερινή ιστορία", παρουσιάζει γενικότερο ενδιαφέρον, καθώς αναφέρεται στην οικονομική, κοινωνική και

13. Βλ. Μ. Καραγάτση, *Η Ελληνική επαρχία: Θεσσαλία, εφ. Καθημερινή, 15 έως 19 Μαΐου, 1938.*

πολιτιστική ζωή της Ραψάνης στα χρόνια του μεσοπολέμου. Η χρήση ακόμη στους διαλόγους της τοπικής ομιλούμενης γλώσσας με τους ιδιωματισμούς προσδίδει στο κείμενο ιδιαίτερη αξία.

"Με τον Καραβέλη στον Όλυμπο", είναι ένα ακόμη διήγημα του Καραγάτση αναφερόμενο στη Ραψάνη και στην ευρύτερη περιοχή του Ολύμπου. Στο διήγημα αυτό ο συγγραφέας ζωντανεύει το τοπίο του Ολύμπου με τα φαράγγια, τα νερά και τα πανύψηλα καραγάτσια. Στην πραγματικότητα πρόκειται για ένα οδοιπορικό του ατρόμητου αυτού θεσσαλού (του Καραβέλη) ο οποίος θα αναχωρήσει από τη Ραψάνη με προορισμό τις κορυφές του Ολύμπου, όπου θα συναντήσει τον αρχιληστή Κατσιβέλο. Ο συγγραφέας θα βρει έτσι την ευκαιρία να περιγράψει την άγρια ομορφιά του Ολύμπου με ποιητική ευφορία, αντάξια του Παπαδιαμάντη, όπως σημειώνει και ο Πέτρος Γλέζος.¹⁴

"Εκείνο το πρωί ο Καραβέλης ξύπνησε πάνω στην πλαγιά του Προφητηλίου. Στον Όλυμπο, όπως σ' όλα τα ελληνικά βουνά οι πέντε κορφές στις δέκα είναι αφιερωμένες στον Εβραίο τούτου άγιο, που διαιωνίζει λογοπαιχτικά τη λατρεία των προγόνων μας στο Φοίβο - Ήλιο. Η πλαγιά που φιλοξένησε, κείνη την νύχτα, τον ύπνο του δραγάτη ήταν ο πιο ψηλός Προφητηλίας του Κάτω Ολύμπου, ο λεγόμενος και κέδρος. Κώνος συμμετρικός, χύνεται προς τον κάμπο με δύο μεγάλες ράχες, στην κορφή της μιανής - της μεσημβρινής - είναι χτισμένη η Ραψάνη. Προς ανατολή και βοριά, ολόγυρα στην κορφή του θρασομανάει δάσος από καραγάτσια, φυτρωμένα ανάμεσα σε βράχους και τροχάλια. Η ανατολική πλευρά ροβολάει μαλακά ως τα βαριά χωράφια του Πυργετού, από το ψηλότερο μέρος της αντικρίζεις τον κάμπο και τη θάλασσα, τον Κίσαβο και τ' Αγιονόρος".¹⁵

Η υπόθεση του διηγήματος αναφέρεται στη ζωή και στη δράση ενός ανυπότακτου πολίτη, του Καραβέλη, που ζει και κινείται ανάμεσα στη νομιμότητα και στην παρανομία. Το περιστατικό εκτυλίσσεται στην περιοχή της Ραψάνης το έτος 1923, εποχή που δρούσαν οι ληστές του Ολύμπου, Τζιατζιάς, Κάπλας και Κατσιβέλος. Ο συγγραφέας βρίσκει έτσι την ευκαιρία να θίξει - μέσα από την αντρίκια στάση του Καραβέλη, - που είχε ως αποτέλεσμα το τραγικό του τέλος - το κοινωνικό σύστημα της εποχής και να προσδιορίσει τη σχέση του με την επικρατούσα ληστεία.

Επιχείρησα με τη σύντομη αυτή περιδιάβαση στο λογοτεχνικό έργο του

14. Βλ. Πέτρου Γλέζου, *όπ.π.* σελ. 31.

15. Βλ. Μ. Καραγάτση, *Με τον Καραβέλη στον Όλυμπο (διήγημα)*, από τη συλλογή "Η μεγάλη λιτανεία", εκδ. Εστίας, Αθήνα, 1994, σελ. 162 - 163.

Μ. Καραγάτση να φωτίσω κυρίως την πλευρά εκείνη που σχετίζεται με τη Θεσσαλία και τη Ραψάνη. Ο Καραγάτσης, όπως τουλάχιστον προσπάθησα να δείξω, κουβαλάει μέσα του μνήμες και περιστατικά του θεσσαλικού χώρου, όπου έζησε τα παιδικά του χρόνια και αντρώθηκε. Είναι οι μνήμες του λαϊκού μας πολιτισμού και της λαϊκής γλώσσας που σεβάστηκε και θέλησε να διασώσει μέσα από τους δυνατούς διαλόγους του. Γι αυτό και οι αναφορές του στη θεσσαλική πεδιάδα, τον Όλυμπο και τη Ραψάνη, όπως είδαμε, είναι συχνές. Στο έργο του "Συνταγματάρχης Λιάπκιν" π.χ. διαβάζουμε: "πήγαινε ο Λιάπκιν κάθε Τετάρτη πρωί στο βδομαδιάτικο παζάρι της Λάρισας κι αγόραζε τσίπουρο ραψανιώτικο, φτηνό και δυνατό, σωστό άκουα φόρτε, που χρειάζεται ηρωισμός για να το πιείς" ή ακόμη ότι η "κ. Διευθυντού, γυρνώντας από τη Ραψάνη στη Λάρισα όπου πέρασε δροσερά το καλοκαίρι".

Βέβαια το ανήσυχο πνεύμα του Καραγάτση θα υπερβεί τα όρια της Ραψάνης και της Θεσσαλίας και ως γνήσιος μυθιστοριογράφος, θα μας δώσει μερικά από τα σπουδαιότερα κείμενα της γενιάς του '30. Σύμφωνα μάλιστα με ορισμένους κριτικούς της νεοελληνικής λογοτεχνίας, ο Καραγάτσης θεωρείται ως ο σπουδαιότερος της γενιάς του αστικού μετασχηματισμού. Και ήταν ο μόνος ο οποίος - πέρα από τα ελληνοκεντρικά ιδεώδη του φιλελευθερισμού, της γενιάς που προήλθε από το Βενιζέλο - διαισθάνθηκε και κάποια άλλα ιδιώδη κοντινότερα σε μας και στάθηκε ως άνθρωπος και ως πεζογράφος ειλικρινής, ανήσυχος και ασυμβίβαστος.¹⁶ Ένας δηλαδή "βέρος" θεσσαλός.

Το Καραγάτσι, όπου καθόταν ο συγγραφέας τα καλοκαίρια στη Ραψάνη, πεσμένο στο έδαφος το 1951 από δυνατό αέρα. Στη φωτογραφία διακρίνεται και ένας Ραψανιώτης της εποχής εκείνης.

Θανάσης Δουμακίης

¹⁶ Βλ. Στρατή Πασχάλη, Ο Μ. Καραγάτσης σήμερα, περιοδικό "Η λέξη", τ. 44 (Μάης 1985), σελ. 405-409.